

TAROT SECESJI WIEDEŃSKIEJ

Reprodukcja talii stworzonej przez Dithę Moser w Wiedniu w 1906 roku.

Talia ta została zaprojektowana w Wiedniu w 1906 roku przez grafika Edithę „Dithę” Moser (1883-1969), a na celu miała zbiórkę datków na sierociniec. Została litografowana przez Alberta Bergera i przygotowana przez Josefa Glansaw w wydaniu od 100 do 300 talii po 54 karty o wymiarach 116 x 55 mm.

Ditha pochodziła z zamożnej, ale filantropijnej wiedeńskiej rodziny. Jej matka, Editha, baronowa Sunstenau von Schützenthal, głęboko wierzyła w prawo kobiet do edukacji na wszystkich poziomach i przewodniczyła organizacji, która założyła pierwszą humanistyczną szkołę średnią dla dziewcząt w kraju niemieckojęzycznym. W latach 1902-1905 Ditha studiowała u Josefa Hoffmana w prestiżowej wiedeńskiej Szkole Sztuk Stosowanych, mimo że musiała tego dokonać jako „gość”, który nie był oceniany (Hospitantin).

Hoffman był współzałożycielem „Secesji wiedeńskiej” z 1897 r., która zerwała ze sztywnym konserwatyżmem istniejącym wśród artystów. W 1903 r. Ditha wraz ze swoim przyszłym mężem, Kolomonem Moserem, rozpoczęła wiedeńskie warsztaty poświęconą sztuce użytkowej. Dzięki temu wiedeńska secesja (inaczej Jugendstil) obrała nowy kierunek, zapoczątkowując kubizm, Bauhaus i Art Deco. Hoffman w 1902 r. stworzył swoją pierwszą rzeźbę kubistyczną. Hans Bizans (s. 27) pisze o tym trendzie tak: „nowe ilustracje, takie jak jednoczesny ruch w sztuce i rzemiośle, pokazują przejście od zakrzywionych (w grafice głównie kwiatowej) form do geometrycznych odmian prostokątów, kwadratów lub rombów”. Do nich, w pracy Dithy, można dodać trójkąty, koła i podstawowe kolory. Powtarzanie równoległych struktur ujednoliciło projekt.

W 1904 r. prof. Moser odbył tournée po Wenecji i Weronie z Dithą i jej matką, a para pobrała się w 1905 r. Oprócz Tarocka Ditha zaprojektowała trzy kalendarze i talię do wista pełną geometrycznych form. Wybór Tarocka odzwierciedla wydarzenie w jej rodzinnej historii: pięćdziesiątą rocznicę ślubu Adolfa Ignaza i Marcelline Mautner Markhof z 1881 roku. Rozegrano wtedy grę, w której ponad 72 wnuków było przebranych za różne postacie Tarocka.

„Tarock”, niemieckie słowo określające Tarota, używany był w Austrii do określania talii, która ignorowała większość tradycyjnych tematów Tarota. Aby zagrać w grę, ważne było, aby

zidentyfikować karty według rangi - atuty zawierały duże cyfry rzymskie w górnym rogu. Poniższe sceny były różne: życie na wsi i w mieście, tancerze, historia wojskowa itp.

Sceny Dithy czerpią głównie z jej życia. Widzimy więc kobietę mielącą kawę (III), inną trzymającą niemowlę (V): sama była wtedy świeżo upieczoną matką. Karta XV przedstawia Noego i jego Arkę. Dalej widzimy dom, w którym Ditha się urodziła (XVI) i raczej skromny diabelski młyn, obok którego znajduje się sprzedawca kiełbas (XVII). Karta XVIII ukazuje św. Floriana, patrona ochrony przed ogniem, na bramie wylewającej wodę na miniaturowy dom; według Christie jest to domek letniskowy zwany Raudon. XIX ukazuje matkę trzymającą kwiaty w ich letnim domu (XIX), a XX przedstawia browar, który przyniósł rodzinie fortunę. Numer karty czasami służy jako motyw obrazkowy: np. karta VII ma 7 kaczątek. Wiele postaci wygląda jak drewniane zabawkowe figurki. Hoffman kupił takie figurki od chłopskich drwali na rodzimych Morawach.

Karty dworskie pokazują dwory z czterech okresów: karo mają Egipt, trefl - Krucjaty. W przypadku pik, Kaplan sugeruje Asyryjczyków; z kolei Christie dostrzega tu wczesnego chrześcijanina; „Taroty Eno” widzą tu sagi Eddy; zaś Depaulis mówi, że to Bizancjum. Kier to Francja z XVI-XVII wieku. Krytyk sztuki Ludwig Hevese podobno powiedział, że nikt nie chciałby zagrać Królową Kier, ponieważ jest ona zbyt piękna. Depaulis w 1984 roku nazwał talię „tres beau”.

Koncepcja Dithy jest zgodna z typowym austriackim formatem Tarocka złożonym z 54 dwugłowych kart. Oprócz 22 atutów w każdym kolorze były 4 karty dworskie (król, królowa, rycerz, paź), plus, w czarnych kolorach, 10-9-8-7 i w czerwonych kolorach A-2-3-4. Jedna z kart, zwana Sküss, nie miała numeru. Jednak w przeciwieństwie do starszej talii składającej się z 78 kart, gdzie nie można było nim nic wygrać, tu stanowi największy atut.

Podobnie jak standard, z którego się wywodzi, ta talia nie odrzuca całkowicie motywów sprzed XVIII wieku. Sküss pochodzi od francuskiego słowa 'usprawiedliwienie', alternatywnego imienia Głupca. Kostium Harlequina w stylu Arte firmy Commedia dell, który Ditha zaczerpnęła ze standardowej talii, to kostium błazna, którego urok pozwala osiągnąć sukces. Interesujący jest karzełek stojący na szczycie czapki, którą trzyma postać; ten motyw sięga co najmniej 1820 roku (patrz Kaplan, str. 299) i występował w wielu odmianach. Stożkowy kapelusz karzełka jest podobny do tego, który czasami widuje się u Pierrota (np. W obrazie Cezanne'a Mardi Gras z 1888 r.), którego Harlequin pokonuje w

rywalizacji o względy Kolombiny. Nasz mały człowieczek jest ubrany jak Harlequin. Być może lubi rozmawiać sam ze sobą.

Karta I, Pagat, pochodzi od Pagad, alternatywnej francuskiej nazwy dla Maga, która z kolei pochodzi od włoskiego Bagatto. W standardowej talii 54 kart, pozycja pionowa przedstawiała mężczyznę grającego na cytrze lub harfie, czasem trzymaną przed nim jak taca, podobna do stołu Maga w Tarocie. Odwrócona pozycja zazwyczaj przedstawiała kobietę potrząsającą tamburynem. Na karcie Dithy Harlequin gra i tańczy, a Kolombina potrząsa tamburynem.

Twórczość Dithy Moser za jej życia osiągnęła spore uznanie, ale dziś nie jest dobrze znana. Mamy szczęście, że Lo Scarabeo udostępnia nam jej dzieło, w które włożyła tyle serca.

BIBLIOGRAFIA

Hans Bizans, Vienna 1900, trans. Stephen Gorman, 1990.

Sieglinde Brunner, Editha Moser, at <http://www.unless-women.eu/biography-details/items/moser.html>

Christie's auction notes: <https://www.christies.com/lotfinder/Lot/ditha-moser-jugendstil-tarock-1906-vienna-druckberger-4740288-details.aspx>

Thierry Depaulis, Art, Jeu, Magie, 1984, p. 119. Michael Dummett, The Game of Tarot, 1980, pp. 437-439.

“Eno's Tarots”, blogspot.com/2012/02/jugendstil-tarock.html

Daniela Gregori, Ditha Moser, in “Vienna Around 1900”, ed. Rainer Metzger, 2018, p. 68. Stuart R. Kaplan, Encyclopedia of Tarot, vol. 1, 1978, pp. 294-326.

www.osiem.com.pl

osiem@osiem.com.pl

tel. 601731460

© tłumaczenie www.osiem.com.pl